

GULATING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 09.03.2021

Saksnr.: 20-066182ASD-GULA/AVD1

Dommere:

Lagdommer	Marie Trovåg
Konstituert lagdommer	Anders Wyller
Ekstraordinær lagdommer	Gunnar Steintveit

Meddommere:

Sivilingeniør	Sigve Fossedal Olsen
Sivilingeniør	Hermund Anders Olsen

Ankende part   GI Prosjektservice AS   Advokat Svein-Dag Karlstad

Ankemotpart   Spenncon AS   Advokat Andreas Falch Haugland

Saken gjelder krav etter totalentreprisekontrakt inngått for utførelse av prefabrikerte betongelementer på prosjektet Hamnetind i Leirvik.

Sakens bakgrunn

For sakens bakgrunn vises det til tingrettens dom, som i all hovedsak er dekkende, men slik at lagmannsretten nedenfor vil komme med noen tilføyelser, jf. tvisteloven § 29-16 andre ledd, jf. § 19-6 femte ledd tredje setning, jf. fjerde ledd. Det hitsettes fra denne:

GL Prosjektservice AS («GLP») var totalentreprenør for Hamnetind boligprosjekt i Leirvik sentrum på Stord. Spenncon og GLP har tidligere samarbeidet om leveranser.

I september 2016 ga Spenncon AS («Spenncon») tilbud til GLP på prosjektering, leveranse og montasje av betongelementer til Hamnetind-prosjektet. Det aktuelle bygget er et leilighetskompleks i ni etasjer. GLP skulle selv forestå grunnmur og betongarbeidene i underetasjen. Anbudsinnydelsen gjaldt betongarbeidene over underetasjen. GLP skulle stå for stedstøpte betongarbeider inkludert dekket over grunnmur, og Spenncon vegger og betongkonstruksjoner oppover i bygget.

Leveransen fra Spenncon er betongelementer som produseres i fabrikk og deretter fraktes til leveringsstedet for montering på stedet ved bruk av kran. Elementene i veggene festes sammen ved hjelp av spirorør. Dette er et rør-i-rør-system, hvor røret støpes inn i betongen i fabrikk. På byggeplass brukes en hylse for å feste elementene sammen. Elementene støpes i fabrikk etter en hylseplan, slik at de elementene som skal festes sammen har rør plassert på riktig sted. Dersom det er avvik, må det borres hull i betongen på stedet. GLP hadde ansvar for plassering av spirorør i sålen som Spenncon skulle bygge på, de stedstøpte betongarbeidene.

I forbindelse med GLPs tilbud overfor byggherren, hadde GLP kun innhentet tilbud fra Spenncon. Anbudsinnydelsen er oppdelt i flere elementer. Den forutsetter at kontraktsbestemmelsene i NS 8407 skal anvendes. Under kapitlet *tekniske krav* er det først gitt generelle funksjonsbeskrivelser hvor det fremkommer at tilbyder har ansvaret for å prosjektere sin leveranse. Her fremkommer at *utlevert prosjektgrunnlag skal benyttes, og at det påligger totalentreprenøren å utarbeide arbeidsgrunnlag basert på disse*. Den enkelte leveranse er deretter delt opp i de ulike fag. Under beskrivelsen for betongarbeider fremkommer:

Denne post skal inkludere, men ikke være avgrenset til:

- *Prosjektering*
- *Bærende sandwich fasadelementer med åpninger for dører og vinduer, i glattgrå betong*
- *Komplette søyler, dragere, trapper, og innvendige vegger i gråbetong.*
- *Etasjeskillere og tak i form av hulldekker.*
- *Balkongelementer, betongoverflate*
- *Ståldetaljer for innfesting av balkonger, rekkverk og lignende*

- *Betongelementer leveres med følgende kvalitet på innsiden (den siden som er opp i formen i fabrikk):*
- *Overflaten skal produseres i SKB betong. Overflaten skal som følge av dette slipes for å få bort nupper som stikker opp i overflaten. Dette gir et godt grunnlag for videre sparkling og malingsbehandling. Vindu/dørsmyg leveres ikke med avfasing.*

Dersom entreprenør mener det vil være en mer kosteffektiv løsning å levere betongelement med ferdig overflatebehandling, så står en fritt til å gjøre dette. Maling av fasader vil så fall måtte gå ut av post C2.4.9, og dette skal i tillegg fremkommer i tilbudsbrev.

Entreprenør kan om ønskelig tilby annen konstruksjonsmessig løsning enn betongelement Dette skal i så tilfelle tydelig fremgå i tilbudsbrev.

Under posten for tømrerarbeid, fremkommer at arbeidene skal omfatte *halvtak over balkonger i de øverste etasjene.*

Spenncon engasjerte Prefab Design AS («Prefab») for å prosjektere leveransen. Partene er enige om at prosjekteringen også innebar ansvar for å håndtere byggets vertikale krefter.

Spenncon gav et tilbud på samlet kr. 18 306 900 eksklusive merverdiavgift. Det fremkommer av tilbudet at *alle priser forstås elementene er komplett levert og montert inkl. fusing ref. vedlagt leveransesopplysninger og forutsetninger som passer inn til denne aktuelle leveransen.* Vedlagt tilbudet var blant annet leveranseopplysninger og forutsetninger og fargekodede tegninger.

Under leveranseopplysninger og forutsetninger fremkommer hvilke bygningsdeler som skulle leveres og i hvilke mengder:

- *Søyler av betongelementer for balkonger merkes rødt*
- *Bjelker av betongelementer for trapp merkes grønt*
- *Dekker av hulldekkeelementer merkes gul høytind og indigo midttind*
- *Balkonger av betongelementer merkes grønt*
- *Trapper og reposer av betongelementer merkes lilla.*
- *Massive vegger av betongelementer merkes blått*
- *Sandwich isolerte vegger av betongelementer merkes oker*

Det er opplyst at *leveransen av betongelementkonstruksjoner er ellers begrenset til det som er vist på vedlagte fargekodede tegninger og beskrevet som ovenfor og evt. spesifikasjoner fra bestilleren [...].*

De vedlagte tegningene hadde fargekoder som korresponderte til leveransebeskrivelsen inntatt over. Én av leilighetene i 9. etasje var i tegningene i konkurransegrunnlaget planlagt med en større balkong som skulle strekke seg over fasaden mot sør og vest. Vestsiden av

balkongen skulle ha en utkraging som krever en understøtting i form av søyle eller annet for ikke å få overlast dersom utkragingen skulle bygges i betong. Det var på arkitekttegningene fra byggherren ikke inntegnet noen søyle under den aktuelle utkragingen. Spenncon antok derfor at det var et bevisst valg fra arkitektens side at utkragingen skulle bygges i et annet materiale. På tegningene som vedlå tilbudet var denne balkongen kun merket med lysegrønt på den delen av balkongen som vender mot sør.

Under avsnittet for leveringsmåte og ansvar fremkommer:

Generelt påtar Spenncon alle prosjektering, produksjon, transport og montering av betongelementene dersom ikke annet er avtalt. [...] Spenncon har ansvar for elementene inntil råbygget er ferdig oppsatt ved levering og montering.

Under avsnittet for transport og montasje fremkommer:

- *Vi forutsetter adkomst til, inntil og rundt bygget for transport bil, semitrailer med henger og mobilkran hvis ikke annet er avtalt og det ikke er foretatt befarings på byggeplass på forhånd. I dette tilbudet er det beregnet bruk av maks 120 tonns mobilkran. [...]*
- *Elementene må kunne heises rett på plass uten hindring. Montasje skal kunne utføres uforstyrret og kontinuerlig. [...]*
- *Betongelementer er beregnet å ha opplegg på plasstøpt punktfundamenter/ringmur/stripefundamenter/grunnmur o.l. Vi forutsetter da at [GLP] sørger for støping og innstøpningsgods i sine konstruksjoner for betongelementene (stålplater, korrugerte rør o.l.) etter Spenncons hylseplan/innstøpingsplan.*

Etter tilbudet ble sendt inn begynte Prefab prosjekteringen. Partene var frem til kontraktsignering i kontakt vedrørende ulike avklaringer. Igangsettingstillatelse for prosjektet forelå 20. april 2017.

Partene signerte kontrakt 16. mai 2017.

I henhold til kontrakten skal Spenncon *levere og montere komplett bygg med elementer og hulldekker mv. iht forutsetninger i nærværende kontraktsdokument, anbudsdokumenter/tegninger og vedlagt beskrivelse samt mottatt tilbud og annen korrespondansen fra Spenncon AS datert 01.09.6 og 19.06.16.* Partene har avtalt at NS8407 skal gjelde. Det fremkommer også at Spenncon har overtatt ansvaret for globalstatikk, det vil si både vertikale og horisontale krefter. Under punktet *fremdrift* fremkommer at *montasjestart antas påbegynt ca 70 dager etter mottatt [igangsettingstillatelse].* Faktisk oppstart var 1. august 2017.

Slutfaktura er sendt i to omganger: 16. august (kontraktssum) og 8. november 2018 (tilleggsarbeider). Overtakelsesforretning fant sted 5. desember 2018 med frister for utbedring av mangler. GLP avviste tilleggskravene 3. januar 2019. Spenncon tok ut forliksklage 28. februar 2019. Sluttoppstillingen ble oversendt GLP 4. mars 2019.

Partene er uenige om deler av Spenncons krav på vederlag for tilleggsarbeider. GLP har fremmet motkrav i form av erstatning for mangler og erstatning for ikke utførte kontraktsarbeider.

Spenncon tok ut stevning for Sunnhordland tingrett 20. august 2019. GLP inngav rettidig tilsvaer 13. september 2019.

I tillegg til ovennevnte finner lagmannsretten for egen del å tilføye at Spenncon innga tilbud på totalentreprise for prefabrikerte betongelementer til GL Prosjektservice 1. september 2016, og at GL Prosjektservice innga tilbud til byggherren Hamnegata Utvikling AS 2. september 2016. Hamnegata Utvikling AS hadde benyttet Akvator AS for utarbeidelse av sitt tilbudsgrunnlag. For utførelsen av sine kontraktsforpliktelse knyttet Spenncon til seg Prefab Design for detaljprosjekteringsarbeidet, og Flexrock for selve monteringsarbeidet. I tillegg ble produksjonen av veggelementene og balkongelementene satt ut til Finnøy Betong AS.

I forkant av kontraktsinngåelsen 16. mai 2017, befarte Spenncon tomten hvor bygget skulle føres opp. I tillegg ble det avholdt et møte mellom partene, hvor det ble diskutert en del forhold og hvor kontrakten ble signert. Det ble ikke skrevet referat fra møtet.

Hovedforhandling ble holdt i Sunnhordland tingrett 24. til 26. februar 2020. Dom ble avsagt 4. mars 2020 med slik rettet slutning:

1. GLP Prosjektservice AS dømmes til å betale kr. 1 336 622* ~~1 291 951~~ inklusive merverdiavgift med tillegg av forsinkelsesrenter regnet fra 15. september 2018
2. Partene bærer egne sakskostnader.

Det fremgår av dommen at den ble rettet 30. mars 2020 i medhold av tvisteloven § 19-8 første ledd.

Begge parter har anket tingrettens dom. Spenncon AS innga 2. april 2020 anke over tingrettens domsslutning punkt 2, sakskostnadsavgjørelsen. Anken gjelder lovanvendelsen og saksbehandlingen. GL Prosjektservice AS innga 3. april 2020 anke over deler av dommen, nærmere beskrevet som anke knyttet til økte kostnader som følge av avvik på byggeplass og motkrav for kostnader til utkraget balkong i niende etasje. Anken gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen. Spenncon AS innga deretter, 24. april 2020, anketilsvaer og avledet anke. Den avledete anken omhandler kravene knyttet til at hulldekker ble erstattet med massive dekker, kranstørrelse og GL Prosjektservice sitt motkrav om utbedring av mangler, nærmere bestemt utbedring av sprang i overgangen mellom betongelementene. Anken gjelder tingrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse.

Gulating lagmannsrett holdt planmøte 18. august 2020. Av rettsboken fremgår blant annet at prosessfullmektigene skulle utarbeide en felles fremstilling av det tvisten nå gjelder. Slik felles fremstilling av partenes påstandsgrunnlag ble inngitt innen fristen 14. september 2020.

Ankeforhandling ble holdt 15. til 18. februar 2021. Grunnet koronapandemien ble det besluttet at hele ankeforhandlingen skulle gjennomføres via videolink, men slik at samtlige dommere var tilstede i Gulating lagmannsretts lokaler i Bergen. De øvrige aktører, parter og vitner var tilstede via videolink, men slik at noen av vitnene avga sin forklaring per telefon. Spenncon AS møtte med sin prosessfullmektig advokat Andreas Falch Haugland. Som partsrepresentant for selskapet møtte Helge Helvig. GL Prosjektservice AS møtte med sin prosessfullmektig, advokat Svein-Dag Karlstad, og rettslig medhjelper advokatfullmektig Morten Henriksen. Som partsrepresentant for selskapet møtte Sverre Snørteland. I tillegg til partenes forklaringer, hørte lagmannsretten seks vitner. Det ble fremlagt slik dokumentasjon som fremgår av rettsboken.

Partenes påstander og grunnlaget for disse:

GL Prosjektservice AS, også kalt GLP, har sammenfatningsvis gjort gjeldende:

Vederlagsjustering etasjeskillere – hulldekker erstattet med massive dekk

Kontrakten omfatter komplette etasjeskillere. Beskrivelsen gitt i kontrakten er ikke begrenset til hulldekkeelementer, og det er i tilbudsbrevet ikke tatt forbehold fra leveranseplikten.

Spenncon oversendte krav om tillegg for massive dekker 3. juli 2017. Av endringsmeldingen fremgår at det ved nærmere prosjektering viser seg at hulldekker likevel ikke er tilstrekkelig, og at deler av hulldekket måtte erstattes med massive dekker. Det ble holdt avklaringsmøte 6. september 2017. Det fremgår av møtereferatet at kravet er avvist, men at GLP var villig til å se på om kravet kunne videresendes til byggherren. For at dette skulle kunne gjøres trengte GLP bedre dokumentasjon fra Spenncon. Slik dokumentasjon ble ikke fremlagt, idet Spenncon mente kravet allerede var tilstrekkelig dokumentert. Kravet ble på nytt avvist 21. oktober 2017. Kravet var også tema på avklaringsmøte 19. desember 2017, hvor det gjentas at mottatt redegjørelse ikke er tilstrekkelig, og hvor det bes om at dette oversendes.

Oppsummert gjøres det gjeldende at det ikke er tatt forbehold i tilbudet eller i kontrakten. Dette til tross for at Spenncon ved kontraktsinngåelsen hadde kunnskap om at deler av hulldekket måtte erstattes med massive dekker. Det vises i den forbindelse også til at Spenncon hadde ansvar for global statikk og komplett leveranse.

Spenncon har gjort gjeldende at GLP ikke har bestridt kravet uten ugrunnet opphold, jf. NS 8407 punkt 32.2 Til dette bemerkes at Spenncon ikke fremsatte anførselen før i søksmålet, noe som er for sent, jf. NS 8407 punkt 5.

GLPs motkrav – om utkraget balkong i niende etasje er del av kontraktsforpliktelsen

Kontrakten omhandler komplett leveranse av balkonger. Beskrivelsen omfatter alt nødvendig materiell til balkongene.

Det ble ikke tatt forbehold om den utkragede del av balkongen i niende etasje i tilbudsbrevet. Eventuelle forbehold i tilbudstegningen er uklart. Hele balkongen var inkludert i totalt oppgitt areal for balkonger.

Temaet ble aktualisert i juni 2018, da Spenncon ved e-post redegjorde for at den utkragede delen av balkongen ikke var omhandlet av deres tilbudsbrev, verken i tegninger eller mengdeangivelsen. To dager senere avviste GLP dette, og viste til at det ikke var tatt forbehold i tilbudet, og at avtalen var at Prefab skulle prosjektere en alternativ løsning.

Det vises dessuten til at Spenncon var ansvarlig for global statikk og komplett leveranse. Spenncon tok heller ikke forbehold knyttet til balkongleveransen i kontrakten, til tross for at de på kontraktstidspunktet hadde nødvendig kunnskap om at halve balkongen ikke kunne leveres.

Tilleggskrav kran

Spenncon har heller ikke tatt gyldig forbehold knyttet til kranen. Kontrakten omfatter komplett leveranse. Opplysningene om kran i vedlegget til tilbudsbrevet er bare en faktaopplysning, og ikke et forbehold. Forbehold ble heller ikke tatt i kontrakten, til tross for at Spenncon ved kontraktsinngåelsen hadde bestemt å benytte en annen kran enn den som var angitt i tilbudet.

Spenncon sendte endringsvarsel for kran 18. mai 2017. Kravet ble avvist 29. mai 2017. Under enhver omstendighet er den kranen som er benyttet, en mobilkran med belter.

Spenncon har hevdet at GLP, ved sitt svar 29. mai 2017, ikke har bestridt kravet uten ugrunnet opphold, jf. NS 8407 punkt 32.3. Spenncons anførsel om dette er for sent fremsatt, jf. NS 8407 punkt 5. Det vises i den forbindelse også til at forholdet ble omhandlet i avklaringsmøtet 6. september 2017, under endringsvarsel 1 vedørende kranplassering.

Vederlagsjustering som følge av avvik på byggeplassen

Alle krav omhandlet under samlebetegnelsen «avvik på byggeplassen», gjelder stans i arbeidet grunnet forhold Spenncon mener GLP er ansvarlig for. Samtlige krav stammer fra krav Flexrock har fremsatt overfor Spenncon, og som Spenncon krever dekket av GLP.

Kravene kan grovt sett deles i to hovedgrupper; den ene er knyttet til feil med spirorørene og den andre er knyttet til manglende ferdigstilling av stedstøpte søyler og balkonger. I tillegg kommer noen enkeltkrav.

Det er Spenncon som har prosjekteringsansvaret og som har prosjektert størrelsen og posisjon for spirorørene. Spenncon leverte arbeidstegninger til GLP, som sistnevnte benyttet som grunnlag for sitt arbeid.

Prinsipielt gjøres det gjeldende at det ikke er påvist at det foreligger forhold som hindret Spenncon i utførelse av sitt arbeid, og som GLP hefter for.

Subsidiært gjøres det gjeldende at det ikke er påvist at forholdene medførte nedsatt produktivitet.

Det er videre ikke påvist stillstand i arbeidet slik som er krevet, og heller ikke påvist faktisk årsakssammenheng som gjør lagmannsretten i stand til å foreta en korrekt utmåling. Lagmannsretten kan ikke foreta en skjønnsmessig utmåling.

Atter subsidiært er kravene tapt ettersom Spenncon ikke har oppfylt sin plikt til kontroll av arbeidsunderlaget, jf. NS 8407 punkt 25.1.

Atter subsidiært er kravene prekludert grunnet manglende/for sen varsling om tilleggsvederlag for deler av kravene og for tilleggsvederlag i form av kompensasjon for nedsatt produktivitet. Det vises til NS 8407 punkt 34.1.2 og punkt 34.1.3 andre ledd.

Atter subsidiært er kravene tapt idet Spenncon ikke ukentlig har oversendt timelister, herunder at GLP ikke kunne forstå at det var nødvendig med stillstand eller redusert produktivitet, jf. NS 8407 punkt 30.3.1. Det eneste som er oversendt er dagsoversikter, som mangler den spesifisering som kreves etter punkt 30.3.1. tredje ledd.

Spenncon kan ikke høres med sin anførsel om at GLP har avvist kravet for sent. Det vises til at krav 6 og 7 ble avvist 6. september, og at varsel 8 til 26 ble avvist 13. oktober. Under enhver omstendighet er anførselen fremsatt for sent og prekludert, jf. NS 8407 punkt 5.

GLPs motkrav – erstatning for utbedring av sprang i overgangen mellom betongelementer

Spenncon har erkjent mangler knyttet til sprang mellom betongelementene, og har selv hatt mulighet til å forestå utbedringen. I overtakelsesprotokollen ble det satt frist for utbedring

til 1. januar 2018. Når utbedring ikke er gjort, har GLP krav på å få erstattet sine kostnader til å la noen andre forestå utbedringen, jf. NS 8407 punkt 42.3.4. Kravets størrelse er dokumentert og berettiget.

Spenncon har ikke hatt innsigelser mot at NST Byggservice AS utførte utbedringsarbeidene. De har heller ikke hatt innsigelser til timebruken. En eventuell manglende varsling til Spenncon om at GLP ba noen andre utføre utbedringsarbeidene, fører ikke til at erstatningskravet er tapt.

Tingretten utmålte kravet til 178 685 kroner eksklusiv merverdiavgift, og reduserte ved dette GLPs krav med 20 prosent. Dette er akseptert av GLP.

Det er lagt ned slik påstand:

1. GL Prosjektservice AS v/styrets formann frifinnes.
2. Spenncon AS v/styrets formann dømmes til å betale sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Spenncon AS, også kalt Spenncon, har sammenfatningsvis gjort gjeldende:

Vederlagsjustering etasjeskillere – hulldekker erstattet med massive dekk

GLPs prosjektering gav anvisning på «[e]tasjeskillere og tak i form av hulldekker», jf. tilbudsinnbydelsen punkt C2.3. Spenncon priset følgerig hulldekker i etasjeskillerne i sitt tilbud. Beskrivelsen er ikke et funksjonskrav, men en opplisting av hva som skulle inngå i betongleveransen. Under Spenncons detaljprosjektering ble det avklart at balkongene måtte festes inn i betongelementene i etasjeskillerne, og at hulldekkelementene som lå an mot balkongelementene av den grunn måtte byttes ut med kompaktelementer.

GLP har risikoen for valg av løsninger og annen prosjektering som fremgår av kontraktsdokumenter utarbeidet av dem, jf. NS 8407 punkt 24 første ledd. Når hulldekkene måtte erstattes med massive dekker har Spenncon krav på vederlagsjustering som følge av «svikt ved byggherrens ytelser etter punkt 22, 23 og 24, eller som følge av andre forhold byggherren har risikoen for», jf. NS 8407 punkt 34.1.2. første ledd.

Spenncon har selv produsert både hulldekkene og kompaktelementene. Kostnadene ved produksjonen er dokumentert ved produksjonsrapporter. Ecgoboksene er dokumentert ved faktura fra Finnøy Betong. Spenncon har trukket fra kostnadene med opprinnelig innfesting ved beregningen av kravet.

GLPs motkrav – om utkraget balkong i niende etasje er del av kontraktsforpliktelsen

Prinsipalt hevdes at tilbudsgrunnlaget ikke ga anvisning på at balkongen skulle inngå i betongleveransen. Anbudstegningen ga anvisning på en utkraget balkong. En slik balkong kan ikke bygges med betongelementer og faller dermed ikke inn under betongelementleveransen. Det vises til LH-2010-16541.

Subsidiært vises det til at balkongen uansett ikke var inkludert i Spenncons tilbud. Det er ikke tale om et funksjonskrav. Spørsmålet er hva som inngår i leveransen. Partene har dessuten avtalt at tilbudet går foran anbudsinnbydelsen ved motstrid.

Atter subsidiært gjøres det gjeldende at GLP har risikoen for uklarhet i egen prosjektering.

Under enhver omstendighet vises det til at GLP ikke har dokumentert kostnadene knyttet til byggingen av den utkragede delen av balkongen i niende etasje. I tillegg kan GLP ikke anses å ha lidt et økonomisk tap som kan erstattes ettersom den utkragede delen av balkongen ikke var med i Spenncons tilbud.

Tilleggskrav kran

Spenncon har tatt et gyldig forehold hva gjelder krantype/størrelse i tilbudet. Forbeholdet gir rett til å justere prisen når forbeholdet ble aktualisert. Spenncon har ikke avtalt seg bort fra forbeholdet. Det er neppe et gyldighetsvilkår at forbeholdet inngår i tilbudsbrevet.

Avtalen mellom GLP og Hamnegata Utvikling AS gjelder ikke «back to back» mellom GLP og Spenncon. Det er følgelig ingen krav om at forbeholdet skulle fremkomme på forsiden av tilbudet.

Det har ikke betydning at Spenncon oppdaget at forbeholdet aktualiserte seg før kontrakt ble signert. Kontraktsigneringen skjedde uten at forbeholdet ble frafalt eller tatt ut. Endret krantype ble varslet straks forholdet ble avklart, 18. mai 2017.

Vederlagsjustering som følge av avvik på byggeplassen

GLP har ansvar for egen utførelse. Det gjøres prinsipalt gjeldende at GLPs leveranse var mangelfull og at dette gir grunnlag for justering av vederlaget, jf. NS 8407 punkt 34.1.3, jf. punkt 34.1.2, jf. punkt 22.3. Avgjørelsen inntatt i HR-2019-1225-A er relevant for samtlige av ventekravene fremsatt i endringsmeldinger. Utmålingen beror på skjønn, jf. avgjørelsens avsnitt (87).

Kravet knytter seg til to forskjellige og uavhengige forhold.

For det første knytter deler av kravene seg til uriktig plasserte spirorør, som omfatter endringsmelding 9 til 18 for perioden 9. august og 14. august til 24. august. GLP plasserte alle hullene til spirorørene i underetasjen, som Spenncon skulle benytte ved sin montering. Ettersom en rekke av hullene var plassert på feil sted, og dessuten hadde andre feil, forsinket dette Spenncons fremdrift med montering av betongelementene.

For det andre knytter deler av kravene seg til manglende stedstøpte betongkonstruksjoner som skulle danne underlaget for Spenncons betongelementer, endringsmelding 19 til 22 og 24 til 26. Endringsmeldingene omhandler deler av perioden 28. august til 20. september 2017. Ettersom GLP ikke var ferdig med sine stedstøpte konstruksjoner da Spenncon skulle begynne elementmontasjen, ble Spenncon forsinket.

Det er GLP som har risikoen for at det fysiske arbeidsunderlaget var slik Spenncon hadde grunn til å regne med, jf. punkt 22.3 andre ledd. Spenncon har dessuten uansett krav på vederlagsjustering som følge av svikt eller forsinkelser ved byggherrens ytelse etter punkt 22, jf. punkt 34.1.2.

Når det gjelder GLPs anførsel om entreprenørens plikt til å undersøke og varsle feil ved arbeidsunderlaget, gjelder denne plikten for perioden før oppstart på byggeplassen. Anførselen kan kun relatere seg til ventetid knyttet til feil ved spirorørene. Ventetid knyttet til manglende ferdigstilling av stedstøpte konstruksjoner, fant først sted senere. Undersøkelsesplikten i punkt 25 omfatter ikke tilfeller som foreliggende.

Videre vises det til at GLP selv hadde avdekket feilen med spirorørene. Det vil være meningsløst å pålegge entreprenøren en varslingsplikt om feil ved byggherrens arbeidsunderlag som byggherren er kjent med. Det som ble avtalt mellom partene var at Spenncon skulle varsle om eventuelle ytterligere feil som ble oppdaget underveis. Dette ble også gjort. Det vises også til at GLP engasjerte egen landmåler, som kontrollmålte hullene 14. august 2017.

Når det gjelder GLPs anførsel knyttet til entreprenørens plikt til å varsle krav på vederlagsjustering, kan også denne bare omhandle kravene relatert til spirohullene. Ventetid relatert til manglende ferdigstilling av stedstøpte konstruksjoner m.v. ble varslet før forsinkelsen oppstod. Også til dette vises det til at GLP selv avdekket feilen og at Spenncon løpende varslet om nye mangler etter hvert som disse ble oppdaget. Spenncon kunne først ha oppdaget feilene knyttet til spirorørene 14. august, og varslet om forholdene 19. august. Dette må uansett være innenfor varslingsfristen, jf. punkt 34.1.2 og punkt 34.1.3. Spenncon holdt deretter GLP oppdatert om utviklingen den 28. august 2017, 31. august 2017 og 8. oktober 2017.

GLP kan ikke høres med at vederlagskravene ikke er dokumentert. Det vises til fremlagte bilder, dagsedler, tilleggsrapporter, oppgitte timer med timepriser, faktura fra Flexrock og vitneforklaringer. Dersom GLP mente at dokumentasjonen ikke var tilstrekkelig, måtte de ha gjort Spenncon oppmerksom på det innen 14 dager, jf. punkt 30.3.1 andre ledd. I relasjon til bestemmelsens tredje ledd vises det til at når det dokumenteres at en arbeider venter i to timer, må byggherren forstå at det medfører kostnader til ventetid på to timer.

Tingretten har foretatt et skjønnsmessig fratrekk i det opprinnelige krav. Tingrettens utmåling aksepteres.

For det tilfellet at GLP gjør gjeldende at det er varslet for sent, er en slik anførsel uansett for sent fremsatt og prekludert.

GLPs motkrav – erstatning for utbedring av sprang i overgangen mellom betongelementer

Etter at Spenncon hadde overlevert sine arbeidere til GLP, ble det oppdaget at enkelte sprang mellom betongelementene var større enn akseptert tålegrense i betongelementboken og at de måtte sparkles. GLP krever erstattet 276 539 kroner for utførelse av dette arbeidet.

GLP har ikke dokumentert at det forelå mangler i det omfang de har påberopt. Erstatningskravet kan følgelig ikke føre frem.

Subsidiært gjøres det gjeldende at kostnadene til utbedring ikke er dokumentert. Spenncon mener at sparklingen av de aktuelle sprangene under enhver omstendighet kunne vært gjort betydelig rimeligere.

Atter subsidiært anføres at GLP ikke varslet Spenncon før utbedringsarbeidet ble satt bort til andre. Se NS 8407 punkt 42.3.4.

Det er lagt ned slik påstand:

1. GL Prosjektservice dømmes til å betale Spenncon AS kr 1 723 251,50 med tillegg av forsinkelsesrente beregnet slik:
  - Forsinkelsesrenter av kontraktssum fra 15.09.18
  - Forsinkelsesrenter av tilleggsarbeider opp til kr 500 000 fra 15.09.18.
  - Forsinkelsesrenter av tilleggsarbeider fra kr 500 000 og oppover fra 08.12.18.
2. GL Prosjektservice AS dømmes til å betale sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

Lagmannsrettens vurdering

GL Prosjektservice og Spenncon AS inngikk 16. mai 2016 en entreprisekontrakt basert på NS 8407. Sentralt ved entreprisekontrakter er at begge kontraktspartene bidrar med forskjellige innsatsfaktorer for å oppnå det forutsatte resultat – de fyller forskjellige funksjoner, jf. Hagstrøm, *Entrepriserett*, 2014 side 200. Innenfor de funksjonene hver av partene etter kontraktsforholdet skal fylle, bærer de selv risikoen i forhold til medkontrahenten. Entrepriskontrakter inngås mellom profesjonelle parter, og utgangspunktet er at disse kontraktene skal tolkes objektivt, det vil si at kontraktens ordlyd tillegges stor vekt, jf. blant annet HR-2012-2126-A.

Saken for lagmannsretten omhandler fem tvistetemaer.

Hulldekker erstattes med massive dekker:

Det første lagmannsretten skal ta stilling til, er om Spenncon har krav på vederlagsjustering når løsningen med hulldekker beskrevet i GLPs tilbudsgrunnlag ikke kunne benyttes fullt ut.

NS 8407 punkt 24.1 fastslår prinsippene for fordeling av risiko i kontrakten. Det følger av bestemmelsen at det er byggherren, her GLP, som har risikoen for valg av løsninger og annen prosjektering som fremgår av kontraktsdokumentene. I tråd med funksjonsfordelingsprinsippet har totalentreprenøren, her Spenncon, risikoen for det videre prosjekteringsarbeidet og for egen utførelsen. I Nordtvedt m.fl., NS 8407 Kommentartutgave, 2013, uttales det på side 348 blant annet:

Når en part har risikoen for et forhold, må han svare [for] konsekvensene av dette. Dette gjelder både kostnads- og tidskonsekvenser. Dersom totalentreprenøren påføres slike konsekvenser som følge av forhold byggherren har risikoen for, vil han kunne kreve disse dekket under bestemmelsene i kap. VII.

[...]

Bestemmelsen gjelder all form for instruksjon knyttet til arbeidene som byggherren har gitt. Dette kan bl.a. gjelde overordnede krav som er inntatt i kontrakten eller det kan gjelde mer spesifikke løsninger eller produkter som er beskrevet av han.

Ved innhenting av tilbud fra underleverandører, benyttet GLP det tilbudsgrunnlaget som Hamnegata Utvikling AS ved Akvator AS hadde utarbeidet, og som GLP selv innga tilbud basert på. GLP splittet tilbudsgrunnlaget i ulike fagområder. Av GLPs tilbudsgrunnlag til Spenncon fremgår det under punkt C.2.3, at posten skal «inkludere men ikke være avgrenset til: [...] etasjeskillere og tak i form av hulldekker».

Ved Spenncons tilbudsinnngivelse ble det tatt utgangspunkt i dette. Av tilbudet 1. september 2016 fremgår det under «leveranseopplysninger og forutsetninger» at man tilbyr og priser «dekker av hulldekkeelementer». Det var tidligere leder for salgsavdelingen i Spenncon, Khoi Nguyen, som utarbeidet tilbudet. Han forklarte for lagmannsretten at ettersom det var hulldekker som var valgt som løsning i tilbudsgrunnlaget, var det også dette som ble priset i tilbudet. Han viste samtidig til at det i forkant av tilbudsinnngivelser, ikke er vanlig å gjøre særlig grad av detaljprosjektering. Tilbudsinnngivelsen skjer før man vet om man blir tildelt kontrakten, og det er ønskelig å holde kostnadene ved tilbudsinnngivelsen så lave som mulig på dette stadiet. Tilbudet bygger derfor i all hovedsak på opplysninger byggherren gav i tilbudsgrunnlaget.

Det var først ved Spenncon sin detaljprosjektering, utført av Prefab Design, at det ble klarlagt at deler av hulldekkene måtte erstattes med massive dekker. Grunnen var at balkongene måtte festes i etasjeskillerne. De hulldekkeelementene som lå an mot balkongelementene måtte av den grunn byttes ut med massive elementer.

Når det fremgår av tilbudsgrunnlaget utarbeidet av en profesjonell aktør at etasjeskillerne og tak skal utføres i hulldekke, tilligger det etter lagmannsrettens vurdering byggherrens risiko at dette er gjennomførbart, jf. NS 8407 punkt 24.1. Når det senere, under Spenncons detaljprosjektering, viste seg at løsningen likevel ikke fullt ut var gjennomførbart, hefter GLP for de ekstrakostnader endringen til massive dekker medfører.

Til dette har GLP gjort gjeldende en rekke forhold, som lagmannsretten behandler i det følgende;

GLP har gjort gjeldende at beskrivelsen av etasjeskillerne må anses som et funksjonskrav, og at det er Spenncon som har risikoen for at den løsning de tilbyr, er gjennomførbar. Lagmannsretten er ikke enig i dette. Ved oppstilling av funksjonskrav tas det utgangspunkt i de funksjoner et objekt skal tjene, og leverandøren gis stor valgmulighet for å oppfylle kravet. I foreliggende sak fremgår det av tilbudsgrunnlaget at det skal leveres komplette etasjeskillere og tak i form av hulldekker. GLP har ved dette ikke stilt et funksjonskrav, men pekt på en spesifisert måte etasjeskillerne og taket skal utformes på.

GLP har videre gjort gjeldende at ettersom Spenncon påtok seg ansvar for byggets globale statikk, innebar det også ansvar for å levere etasjeskillere med delvis massive dekker, slik detaljprosjekteringen senere gav anvisning på. Det er riktig at Spenncon i tillegg til betongelementleveransen, påtok seg å levere tjenesten global statikk. Dette er imidlertid en annen og separat tjeneste Spenncon påtok seg i tillegg til betongelementleveransen. Etter lagmannsrettens oppfatning er det ingen holdepunkter for at det at Spenncon påtok seg ansvaret for global statikk, også innebar at risikoen for å levere etasjeskillerne i tråd med den løsning senere detaljprosjekteringen viste var nødvendig, gikk over på Spenncon.

GLP har i tillegg gjort gjeldende at når Spenncon påtok seg å levere en komplett leveranse, påtok de seg ansvaret for å levere det som kreves for å oppnå dette, uten vederlagsjustering. Det er riktig at det av kontrakten fremgår at Spenncon skal «levere og montere komplett bygg med elementer og hulldekker mv. iht forutsetninger i nærværende kontraktsdokument, anbudsdokumenter/tegninger og vedlagt beskrivelse samt mottatt tilbud og annen korrespondanse fra Spenncon AS datert 01.09.16 og 19.09.16». Kontrakten må imidlertid leses i lys av det den omhandler; at Spenncon skal levere komplett betongelementleveranse. Ved betongelementleveransen skal det ikke mangle noe, og arbeidet skal være forsvarlig utført. Etter lagmannsrettens oppfatning er det likevel ikke slik at ansvar for komplett betongelementleveranse fratrar Spenncon muligheten til å fremsette endringsmeldinger og krav på tilleggsvederlag dersom det GLP har bedt om i tilbudsgrunnlaget, viser seg å ikke være gjennomførbart. Lagmannsretten er på denne bakgrunn kommet til at GLP heller ikke kan høres med denne anførselen.

GLP har dessuten gjort gjeldende at Spenncon burde tatt endringen fra hulldekke til massive dekker med i kontrakten, eventuelt tatt forbehold om endringen ved kontraktssignering. Det er i den forbindelse vist til at Spenncons detaljprosjektering ble gjennomført i perioden etter tilbudet ble inngitt, og før kontrakt ble inngått, slik at Spenncon var klar over behovet for endringen ved kontraktssignering.

Partene er uenige om hva som ble drøftet om dette under kontraktssigneringsmøte. Det er opplyst at det ikke ble skrevet referat fra møtet. På bakgrunn av forklaringene til tidligere daglig leder i Spenncon Helge Helvig og tidligere salgssjef Khoi Nguyen, herunder fremlagt epostkorrespondanse som viser at endringen var tema både i februar og april 2017, finner lagmannsretten det sannsynliggjort at GLP ikke ønsket at tilbudssummen, og

da også kontraktssummen skulle endres ved kontraktssigneringen 16. mai 2017. For forhold avdekket etter tilbudsinngivelsen, ville GLP at det skulle sendes endringsmeldinger etter kontraktssinnngåelsen. Lagmannsretten bemerker i den sammenheng at det ikke er holdepunkter for at det ble avtalt at samtlige endringer som hadde blitt avdekket fra tilbudsinngivelsen til kontraktssigneringen ble «nullet ut». Utover at dette ble forklart av GLP's representant under ankeforhandling, er det ikke presentert bevis som tilsier en slik avtale.

Ved bevisvurderingen har lagmannsretten videre vektlagt at Spenncon handlet i tråd med GLPs ønske. Det ble følgelig ikke inntatt endret tilbudssum, eller for øvrig tatt forbehold om endring av dekket ved kontraktssigneringen. Endringen ble varslet ved brev 3. juli 2017, hvor det blant annet fremgår:

«Viser til vårt kontraktarbeid ifbm råbygg av betongelementer.

Med henvisning til kontraktsmøte hos dere pr. 25.04.2017 hvor vi fremla en del endringer som er kjent underveis.

Dere ønsket likevel å opprettholde kontraktssummen i samsvare med tilbud og evt. endringer skal bli behandlet separat.

Vår prosjektleder Alexander Grov har alt sendt flere endring/avvik i fbm. byggeplass/framdrift. /Endring 1, 2 og 3).

For ordensskyld, oversender vi herved endringsmelding 4 ang. endring av konstruksjoner og utførelse.

[...]

Endring 4-3:

Ytterkant etasjeskillere/Balkong

I tilbudet/kontraktarbeidet var det medtatt hulldekker som etasjeskillere i samsvar med konkurransegrunnlaget. Ved nærmere prosjektering, viser det seg at hulldekker er ikke tilstrekkelig for å bære balkongene og innbyrdes innfesting. Balkongene har kun en søyle i ytterkant. Denne konstruksjonen medfører til større laster på dekker og rotasjon som dekkene må ta opp. Hulldekker må derfor erstattes med massive dekke i kombinasjon med påstøp. *Se melding fra Prefab. Design – Vedlegg 003*

+ 554 m2 a kr. 520 = kr. 288.080.- ekskl. m.v.a

Det er også til deres orientering at vi har fått et krav på over kr. 300.000.- for innstøpningsgods (Skjærkraftsdybler Egco-box) fra vår underleverandør av balkonger som følge av denne løsningen som er løsløsbar. I tilbudet hvor forutsetningen er at balkonger har fritt opplegg på hulldekker ville det holde med knivkonsoll ala BSF, TSS eller RVK + Differanse mellom RVK og EGCOBOX: **kr. 183.250.- ekskl. m.v.a.»**

På bakgrunn av ovenstående er lagmannsretten av den oppfatning at Spenncon handlet i tråd med partenes muntlige forståelse, og varslet om endring fra hulldekkelementer til

massive elementer, herunder de vederlagsmessige konsekvensene av dette, i etterkant av kontraktssigneringen.

Lagmannsretten er videre av den oppfatning at Spenncon ved dette har oppfylt varslingsplikten i NS 8407 punkt 34.1.2, om at varsling må skje «uten ugrunnet opphold». Begrepene «uten ugrunnet opphold» er en rettslig standard, uten noen skarp grense for hvor lang fristen er, se Nordtvedt m.fl., NS 8407 Kommentirutgave, side 440. Ved vurderingen er en rekke momenter relevante, blant annet hensynet til byggherrens behov for raskt å få vite om totalentreprenøren mener det foreligger en situasjon som berettiger et krav på vederlagsjustering, effektiv kontraktsavvikling av kravet og kravene til hvor detaljert varselet må være. Etter lagmannsrettens oppfatning må endringsmeldingen som sendes halvannen måned etter kontraktsinngåelse, i en situasjon hvor GLP var klar over behovet for endringsmelding ved kontraktssigneringen, men selv ønsket at krav om justering av vederlaget skulle fremsettes i etterfølgende endringsmelding, anses å være varslet «uten ugrunnet opphold», jf. NS 8407 punkt 34.1.2. Under enhver omstendighet anses den muntlige varslingen både i første halvdel av 2017, herunder i e-poster, samt i kontraktssigneringsmøtet, sammenholdt med den etterfølgende skriftlige endringsmeldingen, å tilfredsstillende varslingskravet i punkt 34.1.2.

GLP har videre gjort gjeldende at vederlagskravet under enhver omstendighet ikke er tilstrekkelig dokumentert. Dette ble også gjort gjeldende i etterkant av den fremsatte endringsmelding. Det vises til avklaringsmøtet avholdt 6. september 2017, hvor GLP avviste kravet. Det fremgår av møtereferatet at Spenncon skulle dokumentere kravet ytterligere, og at GLP deretter skulle videresende kravet til sin byggherre Hamnetind Utvikling AS. Tidligere daglig leder i Spenncon Helge Helvig, sendte 21. oktober 2017 en e-post til flere sentrale personer i GLP som deltok i prosjektet, blant annet Terje Lindstrøm og Sverre Snørteland. I e-posten er det fremsatt en rekke kommentarer til møtereferatet. Innledningsvis påpekes at oppsummeringen i møtereferatet var «lite nyanser[t] og beskriver etter vår oppfatning ikke innholdet i møtet». For avviksmelding 4-3 fremgår:

Avviket er etter vår oppfatning godt begrunnet i mail fra Khoi som bekrefter at byggets globalstatikk påfører dekket større krefter. Hulldekker som er forutsatt i kontrakten måtte således bygges med kompakte plater. Dette er tatt opp i prosjekteringsmøter. Alternativ konsekvens er gjennomgått i ettertid og ville medført en ekstra søyle pr. balkong til en kostnad 30 % høyere enn kravet i avvik 4.3. Skulle det være noen nyanser som gir grunnlag for ytterligere kommentarer, ber jeg Khoi se gjennom når han er tilbake i neste uke. Kravet bes som avtalt fremmet videre til byggherren.

Til dette svarer GLP i samme epost:

Kravet er ikke tilstrekkelig dokumentert – dette lovet dere å dokumentere inne[n] kort tid. Dette er fremdeles ikke mottatt – og er overrasket over deres tilsvarende svar.

Spenncon fulgte deretter opp med følgende svar:

Dette kravet er etter vår oppfatning svært godt dokumentert iflg. Notatet fra Khoi inkl. bilagene som ble vedlagt. Legger på nytt ved vedlegget som dokumenterer omfang og årsak. Vedlegger i tillegg resultatrapport for hele produksjonen her på Foss Eikeland for dette prosjektet. Som tallene viser er TVK for de forspente platene 715 kr/m² og for hulldekkene 285.- pr.m². Differansen utgjør 430 kr. Pris dere har fått er 520 pr. m² som da gir et bidrag på 17,3 % (dette er vesentlig under det vi vanligvis bruker).

For lagmannsretten er det fremlagt dokumentasjon som bekrefter ovenstående. For de massive elementene, er det dokumentert at GLP har fått en lavere pris (520 kroner per m²) enn de reelle kostnadene, og at det er benyttet 381 m² massive elementer. De totale kostnadene for dette beløper seg til 198 120 kroner eksklusiv merverdiavgift. Det er videre dokumentert at man ved endringen fra hulldekke til massive dekker, også måtte endre innfestingsmetoden idet det måtte benyttes såkalte Egcobokser. Faktura for Egcoboksene er dokumentert. Ved beregningen av kravet har Spenncon trukket fra kostnadene knyttet til opprinnelig innfesting. I tillegg er det gjort et skjønnsmessig fradrag for montering og istøping, ettersom dette var inkludert i fakturaen for Egcoboksene. Det dokumenterte kravet for endret innfestingsmåte beløper seg til 183 250 kroner eksklusiv merverdiavgift. Til sammen beløper det samlede krav seg etter dette til 381 370 kroner eksklusiv merverdiavgift, og 476 712 kroner inkludert merverdiavgift. Slik lagmannsretten oppfatter det, har GLP ikke innvendinger mot beregningen.

Som det fremgår av ovenstående er lagmannsretten kommet til at kravet på vederlagsjustering for endringen fra hulldekker til massive elementer er sannsynliggjort, tilstrekkelig varslet og dokumentert, slik at kravet tas til følge, jf. NS 8407 punkt 34.1.2, jf. punkt 24.1.

Med det resultat lagmannsretten er kommet til, er det ikke nødvendig å ta stilling til øvrige anførsler knyttet til dette kravet.

Kran

Spenncon har fremsatt krav på vederlagsjustering for endret kran. Det første spørsmålet lagmannsretten må ta stilling til, er om Spenncon har tatt et gyldig forbehold i tilbudet hva gjelder krantype.

Det følger av NS 8407 punkt 2.2 første ledd at forhold spesifisert i tilbuds- eller konkurransegrunnlaget gjelder foran totalentreprenørens tilbud, «med mindre han har tatt uttrykkelig forbehold». Av andre ledd fremgår dessuten at «[d]e dokumentene som inngår i kontrakten utfyller hverandre» Og at dersom kontraktsdokumentene inneholder bestemmelser som strider mot hverandre, «gjelder yngre dokumenter foran eldre».

Om hva som kreves for at det skal anses å være tatt et «uttrykkelig forhold», uttales det i Nordtvedt m.fl, NS 8407, Kommentirutgave, 2013, side 182:

[...] Det at totalentreprenøren har beskrevet en løsning som avviker fra forespørselen er i seg selv ikke et uttrykkelig forhold. Forbeholdet må komme til uttrykk på en slik måte at

byggherren kan se hva det er tatt forbehold mot. Risikoen for uklarhet vil i tråd med vanlige tolkningsregler bli lagt på totalentreprenøren.

I tilbudet fra Spenncon 1. september 2016, under overskriften «transport og montasje», fremkommer følgende hva gjelder kran:

Vi forutsetter adkomst til, inntil og rundt bygget for transport bil, semitrailer med henger, og mobilkran hvis ikke annet er avtale og det ikke er foretatt befaring på forhånd. I dette tilbudet er det beregnet bruk av maks 120 tonns mobilkran.

Under ankeforhandlingen fremkom at Spenncon i realiteten hadde priset en 200 tonnskran i tilbudet. Bakgrunnen var at man mente en 120 tonns mobilkran var for liten.

Etter lagmannsrettens oppfatning må forbeholdet anses som et «uttrykkelig forbehold» i standardens forstand. Det fremgår klart av forbeholdet hvilke forutsetninger som er lagt til grunn for den kran som er tenkt benyttet, og som er priset i tilbudet. Det vises videre til tidligere salgssjef Khoi Nguyens forklaring om at dette er et helt vanlig forbehold å ta i tilbud hvor man ikke har befart tomten før tilbudsinngivelsen. Nguyen forklarte at da han var ansatt i Spenncon var det ikke uvanlig at selskapet innga en rekke tilbud hver uke, på prosjekter i hele landet, hvor det var umulig å gjennomføre befaring i forkant av tilbudsinngivelsen. Ut fra forbeholdets ordlyd, mener lagmannsretten dessuten det er klart at GLP ikke kan høres med sin anførsel om at det beskrevne bare er en faktaopplysning og ikke et forbehold.

Lagmannsretten er på denne bakgrunn kommet til at det er tatt et gyldig forbehold om kran i tilbudet. Det vises i den forbindelse også til at tilbudet er det yngste dokumentet, jf. NS 8407 punkt 2.2 første og andre ledd.

GLP har også til dette fremsatt en rekke anførsler, som lagmannsretten vil ta stilling til i det følgende;

GLP har gjort gjeldende at det kan stilles spørsmål ved gyldigheten av forbeholdet ettersom det ikke fremkommer av tilbudsbrevet. Lagmannsretten er ikke enig i dette. For det første er det mellom GLP og Spenncon avtalt at avtalen mellom Hamnegata Utvikling AS og GLP, hvor det er stilt krav om at forbeholdet skal fremgå av tilbudsbrevets forside, ikke gjelder «back to back» mellom GLP og Spenncon. Det vises til e-post fra 20. mars 2017 fra Spenncon til GLP, hvor det bes om at passusen om «back to back» tas ut av kontraktstilkastet. Spenncon begrunnet dette med at de ikke var kjent med avtalen mellom GLP og Hamnegata Utvikling AS. Til dette svarer GLP i samme epost «OK – er fjernet».

I tillegg vises det til Nordtvedt m.fl, NS 8407, Kommentirutgave, 2013, side 73, hvor det fremgår at dersom anskaffelsen ikke er basert på NS8400, og det heller ikke er gitt andre anskaffelsesregler i tilbudsgrunnlaget, er det neppe et gyldighetsvilkår at forbeholdet fremgår av selve tilbudsbrevet. Dette følges videre opp på side 78, hvor det fremgår at det for kontrakter som reguleres av NS 8407 er tilstrekkelig at forbeholdet kommer til uttrykk i et vedlegg til tilbudet, forutsatt at det er uttrykkelig.

GLP har videre gjort gjeldende at for det tilfelle forbeholdet anses som et «uttrykkelig forbehold», må det være falt bort idet Spenncon har befart tomten før kontraktsinngåelse. Lagmannsretten er kommet til at GLP heller ikke kan høres med denne anførselen. Når det gjelder Spenncons besøk på tomten høsten 2016, vises det til at dette var et møte hvor samtlige underentreprenører var invitert og hvor det ikke var tale om detaljplanlegging av prosjektet. Det vises blant annet til at eksisterende bygg fortsatt stod på tomten, at tomten ikke var sprengt ut og at kranplassering ikke var tema i møtet. Heller ikke Spenncons befaring av tomten 16. mai 2017 medfører at forbeholdet er bortfalt. Det vises for det første til at forbeholdet ikke ble tatt ut av tilbudet før kontraktsigneringen. Og selv om det ved kontraktsinngåelsen var kjent at det ikke var mulig å få adkomst hele veien rundt bygget, slik at forbeholdet realiserte seg, er det sannsynliggjort at GLP ikke ønsket at dette ble reflektert i kontrakten. Det vises til drøftelsen over om dette. I stedet skulle det sendes endringsmelding, slik som for hulldekkeendringen. Dette ble også gjort allerede første virkedag etter kontraktsigneringen, 18. mai 2017.

GLP avviste kravet ved e-post 29. mai 2017. Som begrunnelse ble det vist til at «[...] dette er gjennomgått allerede i tilbudsfasen». I en oppfølgende e-post fra Spenncon, sendt av Helge Helvig 9. juni 2017, fremgår blant annet:

Hei!

Noen tilleggs kommentarer til avvisning av kran.

Vi var svært overrasket over tilbakemeldingen også med utgangspunkt i møtet hos dere hvor dette var et tema.

Understreker Khoi's tilbakemelding. Vi hadde selvsagt ikke satt disse forutsetningene i tilbudet dersom forholdene var kjent.

Med hensyn til presentert kostnad, kunne vi tatt utgangspunkt i den kranstørrelse som var presisert i tilbudet, 120 tonn.

Når vi tok utgangspunkt i 200 tonn skyldes det at **vi ikke ville at det skulle være noen tvil om** at kranstørrelsen hadde tilstrekkelig kapasitet under de forutsetninger tilbudet var gitt.

Kranen vi nå har forutsatt å bruke er en gitterkran med en kapasitet på nærmere 300 tonn i forhold mobilkran. Dette er nødvendig i forhold til den plassering vi har blitt enige om.

Basert på ovennevnte og inngått avtale må vi be om en begrunnet tilbakemelding for avvisningen og hvilken dokumentasjon i forhold til tilbudet kan vises til.

Spenncon fulgte kravet videre opp, blant annet ved e-post fra Helvig 21. oktober 2017.

Som det fremkommer over, er lagmannsretten kommet til at forbeholdet i tilbudet oppfyller kravene til «uttrykkelig forbehold» i NS 8407 punkt 2.2. Argumentasjonen knyttet til at kranstørrelsen var diskutert i møte 16. mai 2017, endrer ikke dette, og stenger heller ikke for Spenncons krav på vederlagsjustering.

GLP har gjort et poeng av at de mener at mobilkran og beltekran er det samme, og at Spenncon derfor ikke kan få medhold i kravet om vederlagsjustering. Det ble under ankeforhandlingen redegjort for forskjellen i bruksområder, løftekapasitet og kostnader, herunder at mobilkran kan kjøre på vei, noe en beltekran ikke kan. Lagmannsretten finner det klart at GLP ikke kan høres med at krantypene er de samme. Under enhver omstendighet har det ikke betydning for vederlagskravet. Poenget er at den kran som var priset i tilbudet, og som forbeholdet var knyttet til, ikke kunne benyttes. GLP kan heller ikke høres med at kontraktens beskrivelse av «fix sum» hindrer krav på vederlagsjustering.

Endringsmeldingen for krantypen er knyttet til forbeholdet i tilbudet, og vederlagsjusteringen er følgelig knyttet til dette, og ikke direkte til NS 8407.

På bakgrunn av ovenstående er det sannsynliggjort krav på vederlagsjustering knyttet til endret kran idet forbeholdet tatt i tilbudet realiserte seg. Kravet er dokumentert ved fremlagt prislister fra Nordic Crane for de to aktuelle krantypene, samt faktura med timelister for kranen. Ventetiden, som kreves dekket under byggeplassavvik, er trukket fra det beløpet som kreves, slik at man står igjen med effektiv krantid. Merkostnadene er dokumentert å være 310 000 kroner eksklusiv merverdiavgift, det vil si 379 250 kroner inklusiv merverdiavgift. Slik lagmannsretten oppfatter det, har GLP ikke hatt innsigelser til beregningen av kravet. Lagmannsretten er kommet til at kravet tas til følge.

Når lagmannsretten er kommet til at Spenncon har tatt uttrykkelig forbehold som realiserte seg, jf. ovenstående drøftelse, er det ikke nødvendig å ta stilling til det som for øvrig er gjort gjeldende om GLPS avvisning av kravet var fremsatt rettidig, herunder om Spenncon sin anførsel om dette er fremsatt uten ugrunnet opphold.

Byggeplassavvik

Spenncon har fremsatt en rekke endringsmeldinger med krav om tilleggsvederlag for det partene samlet betegner som ventetid, det vil si nedsatt produktivitet, som skyldes avvik ved byggeplassen. Grovt sett kan kravet på ventetid deles i to grupper; en gruppe knyttet til feil monterte spirorør (endringsmelding 9 til 18), og en gruppe knyttet til manglende ferdigstillelse av GLPs arbeidsgrunnlag, herunder med manglende stedstøpte søyler og balkonger, og noe ekstraarbeid knyttet til feil ved arbeidsunderlaget (endringsmelding 19-22 og 24-26). I tillegg kommer noen enkeltkrav. Lagmannsretten kommer tilbake til dette nedenfor.

Det lagmannsretten må ta stilling til, både hva gjelder spirorørene og arbeidsunderlaget, er om GLPs leveranse var mangelfull, og om en eventuell mangelfull leveranse gir grunnlag for justering av vederlaget, jf. NS 8407 punkt 34.1.3, jf. punkt 34.1.2, jf. punkt 22.3

Det følger av NS 8407 punkt 22.3 andre ledd at byggherren har risikoen for at det fysiske arbeidsunderlaget var slik «totalentreprenøren hadde grunn til å regne med ut fra kontrakten, oppdragets art og omstendighetene for øvrig.» Som tidligere nevnt følger det av punkt 24.1 at byggherren har risikoen for valg av løsninger og annen prosjektering som fremgår av kontraktsdokumenter utarbeidet av ham.

Etter NS 8407 punkt 34.1.3 kan en totalentreprenør kreve «særskilt justering av vederlaget» som følge av økte utgifter på grunn av nedsatt produktivitet. Dersom totalentreprenøren vil kreve slik justering, må han varsle byggherren «særskilt uten ugrunnet opphold» etter at han blir eller burde blitt klar over at utgiftene ville påløpe. Dersom varslingsplikten ikke overholdes, taper han retten til å påberope seg vederlagsjustering. Av NS 8407 punkt 34.1.2 første ledd fremgår dessuten at totalentreprenøren har krav på justering av vederlaget blant annet som følge av svikt ved byggherrens ytelse etter punkt 22, 23 og 24, eller som følge av andre forhold byggherren har risikoen for. Av bestemmelsens andre ledd fremgår at dersom totalentreprenøren vil kreve vederlagsjustering, skal han «uten ugrunnet opphold» varsle byggherren når han blir eller burde blitt klar over forholdene nevnt i første ledd. Kravet på vederlagsjustering tapes dersom det ikke varsles innen fristen.

I foreliggende sak er det kravet om vederlag for ventetid, nedsatt produktivitet, som er selve endringskravet. Etter lagmannsrettens oppfatning er det i et slikt tilfelle i alle fall tilstrekkelig med varsel som oppfyller kravene i NS 8407 punkt 34.1.3.

Felles for kravene i endringsmelding 9-18, 19-22, og 24-26 er altså at det kreves justering av vederlaget for ventetid Spenncon ble påført grunnet forhold det anføres at GLP bærer risikoen for.

Ved vurderingen av om det foreligger årsakssammenheng, viser lagmannsretten til at Høyesterett i HR-2019-1225-A har gitt anvisning på at denne må fastlegges i to trinn. Det er i avsnitt (66) uttalt:

(66) Årsakssammenhengen må fastlegges i to trinn. *Først* skal det bevises at det foreligger forstyrrelser eller ineffektiv drift som følge av byggherrens forhold. Dette omfatter å føre bevis for at det har inntrådt forhold under arbeidet som er byggherrens risiko, hvilke arbeidsoperasjoner disse har påvirket, i hvilke perioder det har skjedd og hvilke konsekvenser i form av redusert produktivitet som dette har medført for entreprenøren. Når det er ført sannsynlighetsbevis for konsekvensene, må det *deretter* sannsynliggjøres en årsakssammenheng mellom disse og entreprenørens merutgifter.

Om bevisene og bevisbedømmelsen uttaler Høyesterett i avsnitt (72) følgende:

(72) Min vurdering tar utgangspunkt i de generelle prinsippene for bevis. Jeg viser til prinsippet om fri bevisbedømmelse i tvisteloven § 21-2 første ledd og prinsippet om fri bevisføring i § 21-3 første ledd. Innenfor de rammer som følger av §§ 21-7 og 21-8, står altså entreprenøren fritt til å føre de bevis han mener underbygger kravet.

(73) Ved bevisbedømmelsen gjelder overvektprinsippet, jf. Rt-2015-1246 avsnitt 35. Siktemålet med bevisførselen er å komme frem til det beløp som – basert på kontraktens utmålingsregler – er korrekt, på grunnlag av det som fremstår som det mest sannsynlige faktum etter avsluttet bevisføring.

(74) Det er entreprenøren som må sannsynliggjøre at vilkåret om årsakssammenheng er oppfylt. Men dersom entreprenøren har lagt frem vektige bevis, vil bevisføringsbyrden

skifte over til byggherren, og den kan veksle frem og tilbake mellom partene avhengig av hvor mange og hvor sterke bevis som til enhver tid er ført.

(75) Hvis resultatet av bevisførselen er at det er like sannsynlig at det er årsakssammenheng mellom entreprenørens krav og byggherreforholdene, som at det ikke er det, skal tvilen gå ut over entreprenøren. Entreprenøren har med andre ord bevisbyrden.

Lagmannsretten legger ovenstående til grunn som sitt rettslige utgangspunkt ved vurderingen av kravene.

- *Spirorør – endringsmelding 9 til 18* -

Spørsmålet lagmannsretten skal ta stilling til er om det foreligger feil ved GLPs leveranse av de stedstøpte spirorørene som gir Spenncon krav på vederlagsjustering for redusert produktivitet, ventetid. Innledningsvis finner lagmannsretten grunn til å bemerke at endringsmeldingene omtalt under denne overskriften knytter seg til samme hendelse som strekker seg over flere dager. Partene har behandlet disse kravene samlet, og det som er gjort gjeldende fra hver av sidene, omhandler samtlige av endringsmeldingene. Det presiseres imidlertid at kravene ikke er «like», verken i beskrivelsen av hva som mangler, eller hindrer fremdrift, eller i hva som kreves dekket. Lagmannsretten anser det likevel hensiktsmessig å følge partenes systematikk, og vil bare redegjøre for enkelte endringsmeldinger i den grad det er nødvendig for resultatet. For ordens skyld bemerkes at det er uomtvistet mellom partene at endringsmelding 9 til 18 trer i stedet for endringsmelding 6 og 7, som ble trukket tilbake. For avgjørelse av foreliggende sak, er det ikke nødvendig å redegjøre for de nærmere omstendighetene rundt dette.

Som det fremgår ovenfor, skulle GLP selv stå for det stedstøpte betongarbeidet i underetasjen, inkludert grunnmur/vegger. I tilbudet fra Spenncon fremgår det under avsnittet «transport og montasje» blant annet at «betongelementer er beregnet å ha opplegg på plasstøpte punktfundamenter/ringmur/stripefundamenter/grunnmur o.l. Vi forutsetter da at [GLP] sørger for støping og innstøpingsgoods i sine konstruksjoner for betongelementene (stålplater, korrugerte rør o.l.) etter Spenncons hylseplan/innstøpingsplan».

Over de stedstøpte betongkonstruksjonene skulle Spenncon ved Flexrock altså montere betongelementene ved bruk av faststøpte spirorør, som ved montering armeres og støpes. Spirorørene ble plassert både i de stedstøpte konstruksjonene og i betongelementene ut fra en såkalt hylseplan. Det er enighet om at det var Spenncon som var ansvarlig for å utarbeide hylseplanen.

GLP har påstått at det kan tenkes å være feil ved prosjekteringen av hylseplanen. Til dette bemerkes at det verken er dokumentert eller for øvrig sannsynliggjort feil ved Spenncons prosjekteringen av hylseplanen, og heller ikke at det ellers forelå feil ved planen. Lagmannsretten legger på denne bakgrunn til grunn at det ikke heftet feil ved Spenncons prosjekterte hylseplan, som begge parter benyttet i sitt arbeid.

Det ble avholdt oppstartmøte mellom GLP og Spenncon 31. juli 2017. Av referatet fra møtet punkt 3.0, med overskrift «kontroll av støpte konstruksjoner», fremgår at «GLPs formann har utført kontroll av spirorør, noe avvik ble registrer[t], disse bores etter nærmere avtale». Videre fremgår det at Spenncon «vil foreta egen kontroll og rapportere eventuelle avvik til GLP». For at Spenncon skulle klare å montere sine betongelementer, måtte GLP altså foreta kjerneboring i de stedstøpte konstruksjonene. Slik lagmannsretten vurderer det, erkjente GLP ved dette at det 31. juli 2017 forelå mangler ved GLPs arbeidsunderlag knyttet til de stedstøpte spirorørene. Ettersom Spenncon var avhengig av spirorør plassert i tråd med hylseplanen for montering av betongelementene, er lagmannsretten av den oppfatning at feilen i utgangspunktet hadde konsekvenser for Spenncons produktivitet, og at GLP måtte være klar over dette.

Som forutsatt i møterefateratet, fulgte Spenncon opp den videre kontrollen av spirorørene. For å få tilgang til spirorørene på toppen av underetasjen, måtte dekket mellom underetasjen og første etasje legges og fuges. Dette ble gjort 11. august 2017. Da Flexrock etter dette startet monteringen av betongelementene mandag 14. august 2017, erfarte også de at spirorørene blant annet var uriktig plasserte og at noen av rørene ikke var tilstrekkelig dype. Flexrock tok da umiddelbart kontakt med Spenncons prosjektleder Alexander Grov. Sistnevnte redegjorde for at han deretter henvendte seg muntlig både til GLPs formann på byggeplassen Johannes Øpstebø og til Sverre Snørteland. GLP engasjerte en landmåler 14. august 2017 for å sjekke spirorørenes plassering i forhold til hylseplanen. Det er fremlagt dokumentasjon på at Flexrock denne dagen måtte vente, ettersom landmåleren først kom kl. 12.00 (endringsmelding 10). I etterkant ble det bestilt kjerneborer som boret hullene på nytt.

GLP har videre gjort gjeldende at det ikke kan være riktig at Spenncon hadde ventetid/stillstand i hele perioden endringsmeldingene omhandler, og har vist til at de har sett at kranen var i arbeid. Spenncon har erkjent at kranen for deler av tiden var i arbeid, og har vist til at Flexrock blant annet prøvde å «lirke» deler av elementene på plass, til tross for GLPs uriktige plassering av spirorørene. Flexrock har således forsøkt å finne andre angrepsvinkler for montering av betongelementene, uten å lykkes. Når det viste seg at det ikke var mulig å lirke monteringen av elementene på plass, måtte betongelementene settes tilbake i venteposisjon. Det har således ikke vært fremdrift ved disse forsøkene. Ettersom Spenncon uansett måtte betale både kranarbeiderne og kranleie i den aktuelle perioden, anså de det hensiktsmessig forsøke å få til monteringen, i stedet for å la kranen stå ubrukt. Lagmannsretten viser til at Spenncon ved dette prøvde å begrense den ventetiden de ble påført ved GLPs uriktige plassering av spirorørene.

Spenncon har til endringsmelding 9 til 18 fremlagt dagsedler fra Flexrock som harmonerer med den faktiske fremdriften, og med fremlagte timeliste over kjerneboring. I mange av dagsedelene er det lagt ved bilder som illustrerer problemene. Til denne dokumentasjonen har GLP argumenter med at bildene ikke er daterte og at det også synes som om samme bilde er benyttet flere ganger, slik at det er vanskelig å etterprøve dokumentasjonen. Under

ankeforhandlingen redegjorde Spenncons prosjektleder Alexander Grov for at det var riktig at Flexrock noen ganger hadde benyttet samme bilde flere dager. Bakgrunnen for dette var at man ikke anså det nødvendig å ta flere bilder som illustrerte det samme problemet. Til dette bemerkes at selv om bildene ideelt sett skulle vært daterte, slik at daterte bilder kunne knyttes opp mot endringsmeldingen inngitt for den aktuelle dag, mener lagmannsretten at dette i seg selv ikke tilsier at kravene til dokumentasjon ikke er oppfylt. I tillegg bemerkes at selv om det ikke nødvendigvis var slik at all kjerneboring som fremgår av de fremlagte timelister knytter seg til mangler ved de stedstøpte spirorørene, finner lagmannsretten det sannsynliggjort at hoveddelen av dette arbeidet nettopp ble gjort for å rette opp i feil GLP hadde risikoen for og som hindret Spenncons planlagte montering. Lagmannsretten viser i den forbindelse også til oversikten over planlagt og faktisk timeforbruk og til oversikt over fremdrift for monteringsarbeidet. Av sistnevnte fremgår at Spenncon i den perioden endringsmelding 9-18 omhandler arbeidet tolv dager mer enn planlagt. Etter at utfordringene knyttet til montering av betongelementene til GLPs stedstøpte konstruksjoner var håndtert, og samtlige elementer montert til disse, holdt Spenncon seg innenfor den planlagte fremdriften. Noen perioder benyttet de også færre dager enn planlagt. Slik lagmannsretten ser det, er det ut fra det totale bevisbildet, hvor både fremlagt dokumentasjon og vitneforklaringer vektlegges, sannsynliggjort at mangler ved de stedstøpte spirorørene, herunder feil dybde på rørene, som GLP hefter for, har påvirket fremdriften av monteringsarbeidet, ved at Spenncon er blitt påført redusert produktivitet i form av ventetid.

GLP har dessuten gjort gjeldende at Spenncon ikke har oppfylt varslingsplikten i NS 8407 punkt 34.1.3., og heller ikke sin undersøkelsesplikt i punkt 25, og det er særlig vist til punkt 25 andre ledd bokstav d. Lagmannsretten tar først stilling til anførslene knyttet til undersøkelsesplikten. Slik lagmannsretten oppfatter GLP, hevdes det at manglende gjennomføring av undersøkelsesplikten har konsekvenser for et eventuelt vederlagskrav.

NS 8407 punkt 25 fastlegger en totalentreprenørs undersøkelsesplikt med tilhørende varslingsplikt. Formålet med undersøkelsesplikten er å søke å avdekke forhold som kan forstyrre totalentreprenørens arbeid. Undersøkelsen må derfor foretas før oppstart av arbeidet. Omfanget av undersøkelsesplikten må ses i lys av totalentreprenørens hovedoppgave, som er egen prosjektering og utførelse. Det overordnede er at undersøkelsen må være forsvarlig og egnet til å avdekke eventuelle feil og svakheter, se Nordtvedt m.fl, NS 8407, Kommentartutgave, 2013, side 358 følgende.

Etter lagmannsrettens oppfatning kommer ikke spørsmålet om totalentreprenørens undersøkelsesplikt på spissen i et tilfelle som foreliggende, hvor byggherren selv har oppdaget feil ved sitt arbeid som nødvendigvis må anses å forstyrre entreprenørens arbeid, og som er meldt til denne. I en slik situasjon kan det ikke kreves at entreprenøren selv gjennomgår de undersøkelser byggherren allerede har gjort, eventuelt foreta egne undersøkelser av det samme, for deretter å varsle byggherren om forhold han allerede er kjent med. For helheten bemerkes at dersom entreprenøren ikke har oppfylt sin

undersøkelsesplikt i medhold av punkt 25, kan det oppstå et erstatningskrav på byggherrens hånd. Et slikt erstatningskrav er ikke påberopt. Lagmannsretten kan etter dette ikke se at regelen i NS 8407 punkt 25 har betydning for vurderingen av foreliggende sak.

Om varslingsplikten har Spenncon vist til at den ikke kommer på spissen ettersom GLP selv oppdaget manglene i forkant av oppstartsmøtet 31. august 2017, og tilkjennegav dem der. Lagmannsretten viser til at bakgrunnen for varslingsregelen i NS 8407 punkt 34.1.3 er å gjøre byggherren oppmerksom på at entreprenøren vil kreve særskilt justering av vederlaget grunnet nedsatt produktivitet. Når byggherren opplyser om feilene i oppstartsmøte, og samtidig må ha forstått at feil i egen prosjektering vil påvirke Spenncons produktivitet, er lagmannsretten av den oppfatning at dette har betydning for hvor strenge krav man stiller til Spenncons varslingsplikt.

Under enhver omstendighet er lagmannsretten av den oppfatning at, slik forholdene i denne saken ligger an, må Spenncons varslingsplikt 19. august 2017, anses å oppfylle plikten til særskilt varslingsplikt «uten ugrunnet opphold», i punkt 34.1.3. sin forstand. Det vises til at partene er enige om at fugging av etasjeskillet i første etasje skjedde 11. august 2017, slik at det var etter dette Spenncon kunne undersøke spirorør som lå over dekket. Ettersom 11. august var en fredag, var det først den påfølgende mandag 14. august Spenncon kunne gjennomføre undersøkelser.

Varsel ble deretter sendt ved e-post 19. august 2017, hvor det fremgår:

Hei

Varsler om tillegg for uferdig byggeplass og feil plasserte spiro. For arbeider og krane. Når alt er klart vil eg komme med pris konsekvens og utsettelse av ferdigstilling. Dette gjelder uke 31, 32 og 33.

Til denne svarer GLP dagen etter, 20. august 2017: «Dette får vi se på etter hvert, dere har også hatt en rekke problemer som gjør at dere henger etter plan.» Spenncon holdt GLP fortløpende oppdatert om utviklingen 25. august, 28. august, 31. august og 8. oktober 2017. På bakgrunn av de konkrete omstendighetene, herunder at byggherren var klar over feilen knyttet til innstøpning av spirorørene og selv redegjorde for disse ved oppstartsmøte, er lagmannsretten kommet til at varslingsplikten i NS 8407 punkt 34.1.3 er oppfylt.

GLP har endelig gjort gjeldende at Spenncon har tapt kravet idet det ikke ble oversendt ukentlige timelister, kun dagsrapporter, jf. NS 8407 punkt 30.3.1 tredje ledd.

Lagmannsretten mener GLP ikke kan høres med dette. Som det fremgår ovenfor har lagmannsretten funnet at kravet er dokumentert. Under enhver omstendighet er det slik at dersom GLP mente at den oversendte dokumentasjon ikke var tilstrekkelig, måtte de ha gjort Spenncon oppmerksom på dette innen 14 dager, jf. NS 8407 punkt 30.3.1 andre ledd. Kravet om fremleggelse av timelister kan ikke fremsettes flere år etter at prosjektet ble ferdigstilt.

Spenncon har beregnet kravet knyttet til endringsmelding 9 til 18 til 471 155,75 kroner inkludert merverdiavgift. GLP har ikke hatt innsigelser til beregningen, og lagmannsretten legger den til grunn.

Med det resultat lagmannsretten er kommet til, er det ikke nødvendig å ta stilling til det som ellers er gjort gjeldende for dette kravet.

Manglende ferdigstilling av arbeidsunderlaget – endringsmelding 19-22 og 24-26

Lagmannsretten må videre ta stilling til om GLPs leveranse av arbeidsgrunnlaget var mangelfullt, idet blant annet søyler og balkonger ikke var ferdigstilt, og det forelå noen feil ved andre deler av arbeidsgrunnlaget, herunder om dette gir grunnlag for vederlagsjustering, jf. NS 8407 punkt 34.1.3, jf. punkt 34.1.2, jf. punkt 22.3.

Som for spirorørene, har partene også behandlet endringsmeldingene knyttet til disse forhold samlet. Det som er gjort gjeldende, omhandler samtlige endringsmeldinger. Dette til tross for at beskrivelsen av problemene gitt i endringsmeldingene varierer noe, og også at vederlagskravene er noe ulike. Lagmannsretten finner det mest hensiktsmessig å følge partenes systematikk også for disse endringsmeldingene. Bare der det er nødvendig for avgjørelsen, omtales enkeltmeldinger.

Også disse kravene har sammenheng med at GLP selv skulle stå for det stedstøpte betongarbeidet. Det fremgår av Spenncons tilbud at «elementene må kunne heises rett på plass uten hindring. Montasje skal kunne utføres uforstyrret og kontinuerlig». Ved e-post 19. august 2017, ble det som gjengitt ovenfor varslet blant annet om uferdig byggeplass. Ved e-post 25. august 2017 fra Spenncon til GLP fremkom videre at det hadde vært store utfordringer på byggeplassen, som har medført kostnader for Spenncon. I oppstillingen som deretter følger fremgår blant annet:

3. søyler som er underliggende vårs søyler for montasje balkonger, er ikke støpte. Dette ble det opplyst om i uke 31 på byggeplass. Ennå i uke 34 mangler det og støpe 4 søyler.
4. Betongvegger er støpte for høge. Noe som gjør at vi ikke kan montere balkoner, er snakk om stedstøping her. Da blir kostnad ved vraking av balkonger videre ført til GLP.
5. [...]
6. Alle forsinkelser av overnevnte med unntak av nr 2 vil bli belastet GLP.

Denne byggeplass er blitt startet opp for tidlig. Byggeplassen var uferdig når vi møtte opp og er det enda. Arbeid er ikke blitt kontrollert skikkelig. Dette fører til store ekstra kostnader for Spenncon og andre mulige aktører. Alle kostnader som bli påført spenncon i dette. Blir videre ført GLP.

Videre endringsmeldinger kommer fortløpende grunnet overnevnte problemer.

Prosjektleder Grov forklarte for lagmannsretten at Spenncon var avhengig av ferdigstilling av arbeidsunderlaget, herunder de stedstøpte balkongene, for å kunne montere elementene i etasjene over. I tillegg redegjorde han for at idet GLP ikke hadde støpt ferdig sin søyle i

første etasje, kunne ikke Spenncon fortsette med søylebygging i andre etasje. Det ble også dokumentert et bilde som viste at en vegg var støpt for høyt.

Lagmannsretten viser dessuten til fremlagte endringsmeldinger 19 – 22 og 24-26, «deviation report» for de enkelte dagene, samt bilder fra byggeplassen, som bekrefter det som fremkommer av ovenstående e-post. Lagmannsretten er på bakgrunn av den samlede bevisførsel kommet til at det er sannsynliggjort at det forelå mangler ved byggeplassen som GLP hefter for, og som har medført at Spenncon ikke fikk montere betongelementer som planlagt, og ved dette ble påført nedsatt produktivitet i form av ventetid.

Når det gjelder det som er anført knyttet til undersøkelsesplikten i NS 8407 punkt 25, varslingsplikten i punkt 34.1.2 og punkt 34.1.3, samt manglende innsendelse av timelister, viser lagmannsretten til ovenstående drøftelse, som også er dekkende for de krav som knytter seg til endringsmeldingene som her omhandles. Når det gjelder varslingsplikten presiseres at det for disse kravene ble varslet før det planlagte arbeidet ble igangsatt. Varslingsplikten er følgelig oppfylt, jf. punkt 34.1.3. Når det gjelder anførselen om at GLP har sett at kranen var i arbeid, vises det i tillegg til ovenstående drøftelse til at Spenncon har montert det som kunne monteres, for eksempel noen veggelementer, mens de ventet på at GLP skulle ferdigstille sitt arbeidsunderlag. Ved dette har Spenncon begrenset ventetiden.

Kostnadene knyttet til endringsmelding 19 til og med 22 er beregnet til 174 155 kroner inkludert merverdiavgift. Kostnadene knyttet til endringsmelding 24-26 er beregnet til 23 468,80 kroner inkludert merverdiavgift. GLP har ikke hatt innsigelser til beregningen av kravene, som bygger på de underliggende endringsmeldingene.

Lagmannsretten finner at kravene er sannsynliggjort og at Spenncon for endringsmelding 19-22 og 24-26 samlet skal tilkjennes vederlagsjustering på 197 623,80 kroner inkludert merverdiavgift.

- *Endringsmelding 8* –

Endringsmelding 8 er beskrevet som «en feilparkert betongpumpe blokkerte for kranmontasje». Utover fremleggelse av endringsmeldingen med tilhørende bilag, har det ikke vært bevisføring om endringsmeldingen. Lagmannsretten finner på denne bakgrunn at kravet ikke er dokumentert. Ettersom kravet beløper seg til 6 062,50 kroner har det uansett ikke betydning for utmålingen, jf. nedenfor.

- *Endringsmelding 23* –

Under ankeforhandlingen ble det avklart at endringene omhandlet i endringsmelding 23 er akseptert av GLP. Ettersom beløpet ikke er utbetalt, skal det likevel avsies dom for dette. Spenncon har i sin beregning for lagmannsretten kommet til at endringene beløper seg til 71 780 kroner, mens det i endringsmeldingen ble beregnet til 74 000 kroner. Ettersom

Spenncon under ankeforhandlingen aksepterte beregning for lagmannsretten, legges denne til grunn. Spenncon har følgelig krav på 71 780 kroner for dette forhold.

- *Samlet utmåling av kravene knyttet til avvik på byggeplassen* –

Spenncon har beregnet de samlede krav knyttet til avvik på byggeplassen til 746 622 kroner inkludert merverdiavgift. GLP har ikke hatt innvendinger til selve beregningen. Som det fremgår ovenfor er lagmannsretten kommet til at samtlige krav knyttet til avvik på byggeplassen er sannsynliggjort, og dokumenterte, med unntak av endringsmelding 8. Tingretten foretok en skjønnsmessig avkorting av kravet og utmålte 587 575 kroner inkludert merverdiavgift. Spenncon har akseptert dette, og ikke anket over utmålingen. Lagmannsretten legger etter dette tingrettens utmålte beløp til grunn og tilkjenner samlet 587 575 kroner inkludert merverdiavgift for endringskravene knyttet til avvik på byggeplassen. Det følger også av dette at det ikke har betydning at Spenncon ikke har fått medhold i endringskrav 8, slik beskrevet ovenfor.

- *Balkong* –

GLP har krevd erstattet kostnadene de har hatt for å bygge den utkragede delen av balkongen i niende etasje. Bakgrunnen for erstatningskravet er at GLP mener hele balkongen var en del av kontrakten.

Det er i den forbindelse spørsmål om byggherrens prosjektering, slik den er kommet til uttrykk i tilbudsgrunnlaget, var utformet slik at også den utkragede delen av balkongen var omfattet av betongelementleveransen.

Det fremgår av tilbudsgrunnlaget punkt C.2.3 at posten skal inkludere, men ikke være avgrenset til «[b]alkongelementer, betongoverflate». Vedlagt tilbudsgrunnlaget var tegninger, hvor det var beskrevet balkonger i alle etasjer, men slik at det i niende etasje var tegnet inn en større balkong enn i de øvrige etasjene, ved at balkongen også hadde en utkraget del mot vest. Partene er i dag enige om at den utkragede delen av balkongen ikke kunne leveres som betongelement. Lagmannsretten finner i den anledning grunn til å påpeke av risikoen for eventuelle uklarheter i eget tilbudsgrunnlag tilligger GLP.

Ettersom lagmannsretten er kommet til at den utkragede delen av balkongen under enhver omstendighet ikke er en del av Spenncons tilbud, har lagmannsretten ikke funnet det nødvendig å ta stilling til om denne del av balkongen er omfattet av GLPs tilbudsgrunnlag for betongelementforespørselen.

I Spenncons tilbud 1. september 2016 var det under overskriften «Omfang» redegjort for at «[f]ølgende bygningsdeler er medtatt i tilbudet: [...] [b]alkonger av betongelementer merkes grønt 742 m² 63 stk». Under leveranseopplysninger framgår at «balkonger av betongelementer merkes grønt». Det er videre i tilbudet opplyst at «leveransen av

betongelementkonstruksjoner er ellers begrenset til det som er vist på vedlagte fargekodede tegninger og beskrevet ovenfor og evt. Spesifikasjoner fra bestilleren».

Vedlagt tilbudet fulgte tegninger, hvor Spenncon hadde fargelagt de deler av bygget som var omfattet av deres tilbud. Den utkragede delen av den omtvistede balkongen er ikke markert med grønt, men er skravert og er farget blå. Rundt den grønne delen av balkongen, har Spenncon satt inn en rød stiptet linje, som markerer grensen mellom det grønne og det blå skraverte området.

Etter lagmannsrettens oppfatning fremgår det at ovenstående at den utkragede delen av balkongen i niende etasje ikke var en del av tilbudet. Ved vurderingen har lagmannsretten videre vektlagt møtereferat fra prosjekteringsmøte 21. november 2016, hvor det under punkt 1.7.8 fremgår at «[b]alkonger i 9. etg sjekkes av prefab.». Ved e-post 18. juni 2018 fra Helvig til Snørteland i GLP fremgår blant annet:

Viser til tidligere hvor vi har bekreftet at balkongen i 9. etasje ikke er inkl. i leveransen fra Spenncon.

Se også vedlagte mail fra Khoi hvor dette bekreftes i form av tilbudstegninger og referat fra prosjekteringsmøte forut for prosjektstart.

Av vedlagte e-post fra Khoi Ngyuen fremgår at den utkragede balkong i toppetasjen aldri har vært en del av leveransen fra Spenncon. Det er vist til tilbud/kontrakt og redegjort for at kun er det som er fargelagt på tegningen, som er medtatt i leveransen. Det vises videre til at problemstillingen ble tatt opp på det første prosjekteringsmøtet. GLP ved Snørteland svarte på denne eposten dagen etter, og viser til at Spenncon skal levere «komplett leveranse av bygget», og at det ikke er tatt forbehold for balkongen. Det ble samtidig vist til «avtale om at prefab skulle prosjektere alternativ løsning.» Den alternative løsningen det her vises til at partene diskuterte, var en konsekvens av at den utkragede delen ikke kunne bygges i betongelementer.

Det er på vegne av GLP gjort gjeldende at Spenncon ikke har tatt forbehold om at den utkragede delen av balkongen ikke var omfattet av tilbudet, og at dette viser at den må anses å være del av tilbudet. Lagmannsretten er ikke enig i dette. Ettersom lagmannsretten mener det fremgår av tegningen at Spenncons tilbud ikke omfattet den utkragede delen av balkongen, var det ikke noe å ta forbehold om. Når det gjelder GLPs anførsel knyttet til den samlede arealberegningen, viser lagmannsretten også til at den manglende grønnfargen på den utkragede del av balkongen, viser at den ikke skal være omfattet av beregningen av totalareal for balkongene.

Heller ikke GLP's henvisning til at Spenncon hadde ansvar for global statikk har betydning for hva som var omfattet av tilbudet. GLP's henvisning til komplett leveranse er heller ikke treffende hva gjelder den utkragede delen av balkongen. Ettersom den utkragede delen ikke kunne leveres som betongelement, var den heller ikke en del av tilbudet og leveransen. GLP kan ikke høres med at Spenncon måtte utføre den utkragede delen av balkongen på en annen måte enn ved betongelementleveranse for å oppfylle sin forpliktelse

om komplett leveranse. Tilsvarende gjelder anførselen om at den komplette leveransen skal dekkes av en «fix sum». Som for hulldekkeelementene er lagmannsretten av den oppfatning at beskrivelsen av balkongene ikke er et funksjonskrav. Det vises til det som er sagt om dette over.

Lagmannsretten finner det etter dette klart at Spenncons tilbud ikke omfatter den utkragede delen av balkongen i niende etasje. Det følge av tolkningsregelen i NS 8407 punkt 2.2 andre ledd at nyere dokumenter går foran eldre ved motstrid, det vil si at tilbudet til Spenncon går foran tilbudsgrunnlaget fra GLP. Det samme fremgår av avtalen mellom GLP og Spenncon.

Lagmannsretten har på denne bakgrunn kommet til at GLP ikke får medhold i sitt krav om å få dekket kostnadene knyttet til den utkragede del av balkongen i niende etasje.

Erstatning for utbedring av sprang mellom hulldekker

Det følger av NS 8407 punkt 42.3 at dersom det foreligger mangler ved en leveranse, har totalentreprenøren en rett og plikt til å forestå utbedring, og skal dekke kostnadene ved dette. Dersom totalentreprenøren likevel ikke gjennomfører utbedring innen en nærmere fastsatt frist, kan byggherren kreve at totalentreprenøren betaler kostnadene til utbedring utført av andre, jf. punkt 42.3.4. Det følger videre av bestemmelsens første ledd andre og tredje setning at forutsetningen er at utbedringen skjer på en rimelig og forsvarlig måte, og at byggherren skal varsle totalentreprenøren før utbedring blir satt bort til andre.

I forbindelse med overtakelsesforretningen i desember 2017, ble det avdekket at noen av sprangene mellom hulldekkene lå utenfor toleransegrensen beskrevet i betongelementboken. Spenncon har så vidt lagmannsretten forstår det, akseptert at det foreligger sprang som skulle vært utbedret, men det er ikke opplyst hvilket omfang av utbedringer som aksepteres. Sprangene var fremtredende i himlingene. Spenncon fikk frist for utbedring til 1. januar 2018. Utbedring ble ikke gjennomført, og det er ikke redegjort for hva som var årsaken til dette.

GLP engasjerte NST Byggservice AS til å forestå utbedringsarbeidet. NST Byggservice AS var opprinnelig underleverandør for malerarbeidet i bygget. Det er fremlagt en oversikt over sprangene i de ulike leilighetene, samt en faktura som skal belyse kravets omfang. Fakturaen relaterer seg til utbedringsarbeid gjort i én av leilighetene i bygget, leilighet nr. 103. GLP har vist til at dersom man ganger opp kostnadene knyttet til leilighet nr. 103 med antall leiligheter i bygget, får man totalkostnadene ved utbedringen. I tillegg er det fremlagt noen bilder som viser sprang mellom hulldekkene. Det fremgår imidlertid ikke av bildene hvor stort spranget er eller hvor mye utbedring i form av sparklingsarbeid som kreves for at det enkelte sprang skal anses å være innenfor toleransegrensen fastsatt i betongelementboken.

Etter lagmannsrettens oppfatning har GLP sannsynliggjort kravet for leilighet nr. 103, hvor det er dokumentert faktura på 10 900 kroner.

Utover dette viser lagmannsretten til at det kan være ulikt omfang av sprang som må utbedres i de ulike leilighetene, og at utbedringskostnadene både kan være høyere og lavere enn kostnadene for utbedring av leilighet nr. 103. I oversikten som er fremlagt over sprangene i de ulike leilighetene, fremgår oppstillingen for leilighet nr. 103 slik:

H0103:

Saksing tak 1,5 cm (1)

Saksing tak 1 cm (2)

Saksing tak 1 cm (3)

11 meter utvendig gips hjørner

For hver leilighet fremgår en tilsvarende oppstilling, men med ulike tall. Avslutningsvis etter oppstillingen for samtlige leiligheter fremgår at «[h]ar et inntrykk om at alle avvik retter seg opp innen 1m²». Etter lagmannsrettens oppfatning er det ved dette ikke sannsynliggjort hvor store kostnadene knyttet til sprang som måtte utbedres var for de øvrige leilighetene. Når størrelsen på sprangene var ulike, kan GLP ikke høres med at man kan gange opp kostnadene for utbedringen av leilighet nr. 103, med antall leiligheter i bygget. Heller ikke den fremlagte «[e]ndringsoversikt», hvor det fremkommer ulike summer i 19 kolonner nedover, og hvor sluttsammen er beregnet til 276 539 kroner, kan anses å sannsynliggjøre eller dokumentere kostnadene. Det vises i den forbindelse til at det ikke fremgår hvilken utbedring som er gjort, utover at det er «[u]tbedring himlinger hd», det er ikke spesifisert hvilken leilighet den enkelte sum knytter seg til, og i to av rubrikkene fremgår at det er tale om «[d]øråpninger trapperom» og «[r]eparasjon rundt dører 9. etg» kostnadene er knyttet til.

Lagmannsretten finner for helheten dessuten grunn til å bemerke at det heller ikke er mulig å se av den fremlagte billedokumentasjon om sprangene er større enn toleransegrensen beskrevet i betongelementboken. I tillegg er det ikke i tilstrekkelig grad belyst om det utbedringsarbeidet som er gjort, kun omhandler utbedring slik at sprangene er innenfor krav beskrevet i betongelementboken, eller om det er foretatt utbedring i større grad enn det som er nødvendig for betongelementleveransen. Det vises i den forbindelse til at representanten for NST Byggservice AS redegjorde for at man måtte «nulle ut» sprangene som ble utbedret. Lagmannsretten bemerker i den sammenheng at tillatt sprang for malerarbeidet er mindre enn det er for betongelementleveranse.

På bakgrunn av ovenstående er lagmannsretten av den oppfatning at GLP har dokumentert krav på 10 900 kroner, som tilkjennes. Ytterligere erstatningskrav er ikke dokumentert eller for øvrig sannsynliggjort.

Oppsummering

Som det fremgår ovenfor har Spenncon fått medhold i sine tre krav, mens GLP kun har fått medhold i deler av ett av sine to motkrav.

Spenncon har krevd forsinkelsesrente for kravene etter nærmere oppstilling. Under ankeforhandlingen aksepterte GLP den oppstillingen Spenncon hadde gjort om dette. Lagmannsretten legger følgelig den til grunn.

Spenncon har etter dette fått medhold i at GLP skal dømmes til å betale 1 443 537,50 kroner inkludert merverdiavgift. I tillegg kommer utestående kontraktssum, som er ubestridt, på 341 185 kroner inkludert merverdiavgift. Til fratrekk kommer et motkrav fra GLP knyttet til heissjakt, som er akseptert av Spenncon pålydende 61 471 kroner. GLP skal etter dette dømmes til å betale 1 723 251,50 kroner til Spenncon. Spenncon dømmes til å betale 10 900 kroner til GLP i erstatning for dokumenterte krav knyttet til utbedring av sprang mellom hulldekkene.

Sakskostnader

Sakskostnader for lagmannsretten

I saker som foreliggende, som omhandler flere krav mellom samme parter, følger det av tvisteloven § 20-2 andre ledd andre setning at det er det samlede utfallet som er avgjørende.

Som det fremgår ovenfor har Spenncon fått medhold i sine tre krav fullt ut, mens GLP kun har fått medhold i en mindre del av ett av sine to krav. Det må følgelig vurderes om Spenncon ved dette har fått medhold «i det vesentlige», jf. § 20-2 andre ledd. Det vises i den forbindelse til Schei m.fl., Kommentartutgave til Tvisteloven § 20-2, Juridika punkt 2.1, hvor det blant annet uttales om vesentlighetskriteriet:

Utvidelsen tar sikte på saker hvor det er naturlig å si at motparten «praktisk talt» har tapt fullstendig og bare har vunnet frem på et mindre punkt, se NOU B side 928 og prp. side 444. Som eksempel nevnes i proposisjonen at et erstatningskrav er sammensatt av en rekke poster hvor motparten bare får medhold på et punkt av bagatellmessig betydning. Rt-2010-875 gir et eksempel fra et annet rettsområde. Saken er derimot ikke vunnet hvis motparten har oppnådd et resultat som tilsier at det ikke er rimelig å forlange at han skulle ha akseptert den annen parts påstand. Avgjørelsen om sakskostnader må i så fall baseres på § 20-3, jf. HR-2019-1611-U avsnitt 22, Rt-2011-1294 avsnitt 19, Rt-2011-1075 avsnitt 20–21 og Rt-2010-508 avsnitt 16 med henvisning til prp. side 446.

Spørsmålet om saken er vunnet fullt ut eller i det vesentlige, må først og fremst avgjøres ut fra hvor stor del av det eller de krav saken gjelder, parten har fått medhold i, jf. Rt-2014-731 avsnitt 16. Man kan likevel ikke nøye seg med å se på differansen mellom påstandsbeløpet og domsresultatet. Også den relative betydningen av differansen bør vurderes, se Rt-2010-727 avsnitt 19, hvor differansen på kr 90 591 bare utgjorde 8,6 prosent av påstandsbeløpet. Både i denne og i flere andre avgjørelser er det fremhevet at det må foretas en bredere vurdering hvor det legges vekt på hvor tyngdepunktet i saken ligger, herunder hvilke deler av saken som har tatt lengst tid under hovedforhandlingen og krevd mest saksforberedelse, jf. Rt-2014-731 avsnitt 16, Rt-2013-232 avsnitt 21 og Rt-2011-699 avsnitt 32. Hvis tyngdepunktet i en erstatningssak har ligget i spørsmålet om hvorvidt ansvarsgrunnlag foreligger, vil man kunne akseptere et større avvik mellom påstand og

domsbeløp, jf. Rt-2010-875 avsnitt 25 og Rt-2010-508 avsnitt 18, jf. også Rt-2013-232 avsnitt 20.

Ved lagmannsrettens dom tilkjennes Spenncon 1 723 251,50, mens GLP tilkjennes 10 900 kroner. Tyngdepunktet under ankeforhandlingen har knyttet seg til endringen fra hulldekkeelementer til massive dekker, den utkragede del av balkongen og byggeplassavvikene. Lagmannsretten er på denne bakgrunn kommet til at Spenncon har vunnet saken «i det vesentlige», og har i utgangspunktet krav på erstatning for nødvendige sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd og § 20-5 første ledd. Lagmannsretten har vurdert om «tungtveiende grunner» gjør det rimelig å helt eller delvis frita GLP fra sakskostnadsansvaret, men har ikke funnet at slike foreligger, jf. § 20-2 tredje ledd.

Spenncon har fremlagt sakskostnadsoppgave for lagmannsretten, hvor det kreves dekket til sammen 968 094 kroner. Det er ikke fremsatt innsigelser til beløpet, som lagmannsretten finner nødvendig for ivaretagelse av Spenncons interesser ved lagmannsrettens behandling av saken, jf. § 20-5 første ledd. Beløpet skal etter dette tilkjennes Spenncon, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd, jf. § 20-5 første ledd.

Det fremgår av rettsboken for planmøte at advokat Karlstad på vegne av GLP krevde oppnevnt fagkyndige meddommere, og at Spenncon ikke hadde innsigelser mot dette. Det følger av rettsgebyrloven § 2 andre ledd at det da er GLP som skal dekke utgiftene til disse. De fagkyndige meddommerne har inngitt kostnadsoppgave, hvor det kreves dekket henholdsvis 24 920 kroner og 31 420,95 kroner, til sammen 56 341,10 kroner.

Samlede sakskostnader for lagmannsretten beløper seg etter dette til 1 024 435,10 kroner. I tillegg kommer rettsgebyr for den avledede anken. Rettsgebyret er ikke endelig fastsatt, og vil bli fakturert etter anvisning fra retten.

Sakskostnader for tingretten

Ved vurderingen av sakskostnader for tingretten, skal lagmannsretten legge sitt resultat til grunn, jf. tvisteloven § 20-9 andre ledd. Spenncon anses følgelig også å ha krav på å få dekket sine sakskostnader for tingretten, jf. § 20-9 andre ledd, jf. § 20-2 første og andre ledd, jf. § 20-5 første ledd. Lagmannsretten har vurdert om «tungtveiende grunner» gjør det rimelig å helt eller delvis frita fra sakskostnadsansvaret for tingretten, men har ikke funnet at slike foreligger, jf. § 20-2 tredje ledd.

Spenncon fremla sakskostnadsoppgave for tingretten, hvor det kreves dekket 845 681,29 kroner. I tillegg kommer rettsgebyr på 13 189 kroner, til sammen 858 870,29 kroner. Tingretten var ikke satt med fagkyndige meddommere. Lagmannsretten finner beløpet nødvendig for ivaretagelse av Spenncons nødvendige interesser for tingretten, og beløpet tilkjennes, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd, jf. § 20-5 første ledd.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. GL Prosjektservice AS ved styrets leder dømmes til å betale Spenncon AS 1 723 251,50 – enmillionsynhundreogtjuetretusentohundreogfemtienkronerogfemtiøre - med tillegg av forsinkelsesrente beregnet slik:
  - Forsinkelsesrenter av kontraktssum fra 15.09.18
  - Forsinkelsesrenter av tilleggsarbeider opp til kr 500 000 fra 15.09.18.
  - Forsinkelsesrenter av tilleggsarbeider fra kr 500 000 og oppover fra 08.12.18.

Beløpet forfaller til betaling 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

2. Spenncon AS ved styrets leder dømmes til å betale GL Prosjektservice AS 10 900 – titusennihundre – kroner. Beløpet forfaller til betaling 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.
3. I sakskostnader for lagmannsretten dømmes GL Prosjektservice ved styrets leder å betale 1 024 435,10 - enmillionogtjuefiretusenfirehundreogtrettifemkronerogtiøre – til Spenncon AS, inkludert kostnader til fagkyndige meddommere. I tillegg kommer rettsgebyr for den avledete anken. Beløpet forfaller til betaling 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.
4. I sakskostnader for tingretten dømmes GL Prosjektservice ved styrets leder å betale 858 870,29 – åttehundreogfemtiåttetusenåttehundreogsyttikronerogtjueniøre - til Spenncon AS. Beløpet forfaller til betaling 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Marie Trovåg

Anders Wyller

Gunnar Steintveit

Sigve Fossedal Olsen

Hermund Anders Olsen

Dokument i samsvar med undertegnet original

Line Liebrecht Steffensen